

ПЕРША НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЯ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

(6–7 червня 2023 року)

ЗБІРНИК НАУКОВИХ МАТЕРІАЛІВ

ГО «НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ГО «АСОЦІАЦІЯ НЕВРОЛОГІВ, ПСИХІАТРІВ І НАРКОЛОГІВ УКРАЇНИ»
ГО «МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ОСВІТИ І НАУКИ»
ГО «АСОЦІАЦІЯ ПСИХОТЕРАПЕВТІВ І ПСИХОАНАЛІТИКІВ УКРАЇНИ»

**ПЕРША НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЯ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ОСВІТИ І НАУКИ
В УМОВАХ ВІЙНИ»**

6–7 червня 2023 року
м. Київ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ
МАТЕРІАЛІВ**

Київ
ДП «Експрес-об'ява»
2023

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА: СУТНІСТЬ ТА ЗАГРОЗИ

ТИМОШЕНКО Віра Іванівна,
д-р юрид. наук, професор,
Національна академія
внутрішніх справ,
м. Київ, Україна
tymvera@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2947-5627

Анотація

Розглядається сутність особистої безпеки, характеризуються фактори, що їй загрожують, та наслідки, до яких призводить порушення прав людини, у тому числі й права на особисту безпеку. Під безпекою особистості розуміється стан відсутності небезпеки при взаємодії людини з об'єктами зовнішнього середовища та процес забезпечення правових гарантій реалізації конституційних прав і свобод. Безпека не може існувати без небезпеки. Існують різні загрози та виклики,

що призводять до порушення прав людини, перш за все права на життя та свободу, безпечне існування, що важливо на будь-якому етапі суспільного розвитку. Отже, тема статті актуальна. Доведено, що особиста безпека, як особливий вид безпеки людини і громадянина, незважаючи на її тісний взаємозв'язок з безпекою суспільства і держави, є самостійним соціально-правовим феноменом, що вимагає особливої уваги. Особиста безпека забезпечується нормами різних галузей права, проте особливу роль у цьому процесі відіграють норми конституційного, кримінального та адміністративного права. Зазначається, що захищаючи особисту безпеку законслухняних громадян часто доводиться обмежувати не лише права і свободи правопорушників, а й права та свободи громадян, які не порушують закон.

Ключові слова: об'єкт, загроза, шкода, свобода, держава, гарантії.

Вступ

Проблема особистої безпеки має інтегративний характер, однаковою мірою охоплює взаємодію суспільних і приватних інтересів, її вирішення залежить як від держави, суспільства, так і від кожної людини зокрема. Перш за все особиста безпека – це можливість безперешкодно користуватися благами, що належать людині – життям, здоров'ям, свободою. На жаль, існує безліч причин, що призводять до їхньої втрати. Небезпеки підстерігають людину скрізь, вони створюються природними силами або окремими особами, суспільними інституціями. Розрізняють шість груп небезпек: природні, техногенні, антропогенні, екологічні, соціальні, біологічні, які у свою чергу поділяються за конкретним джерелом і об'єктом впливу, способами впливу та наслідками, можливостям протидії небезпеці та ін. Зважаючи на обсяг статті, можемо зосередитись лише на групі соціальних небезпек.

Реалізація права на особисту безпеку означає обов'язок держави забезпечити своїм громадянам охорону та захист життя, здоров'я, свободи, що на сучасному етапі розвитку суспільства не так просто зробити, зважаючи на ряд обставин, перш за все війну, що розв'язала Росія проти України. В результаті російського вторгнення наша країна перетворилась на велике мінне поле, що є істотною небезпекою всьому живому: нині «250 тисяч квадратних кілометрів – а це більш ніж 40 % території України – небезпечні для життя» [1].

У липні 2022 р. Комісар Ради Європи з прав людини Дуня Міятович опублікувала меморандум, присвячений темі наслідків війни в Україні для сфери захисту прав людини. У цьому документі сказано, що збройний напад Російської Федерації на Україну спричинив серйозні та масові порушення прав людини і міжнародного гуманітарного права, що мало

катастрофічні наслідки для здійснення народом України практично всіх прав людини. «Зокрема, Комісаром було виявлено переконливі докази систематичних порушень права на життя, вчинених російськими військами, включаючи свавільні вбивства та насильницькі зникнення, а також порушень права на власність, включаючи масову руйнацію цивільної інфраструктури, порушень заборони катувань та жорстокого поводження, зокрема ґендерного насильства та сексуального насильства, пов'язаного з війною та порушень права на свободу та безпеку, включаючи викрадення та свавільні затримання, або утримання осіб під вартою без зв'язку із зовнішнім світом» [2]. У зв'язку з намаганням Росії досягнути своїх інтересів виключно через воєнну площину шляхом застосування сили, питання особистої безпеки залишається актуальним, і зрозуміло, що ця актуальність зберігатиметься ще впродовж багатьох років.

Але війна – це не єдина загроза особистій безпеці. Загрозою є й нинішня економічна ситуація. Найбільш уразливі групи населення особливо гостро відчують потребу у безпеці. Загрозою є також зростання кількості злочинів та інших правопорушень. До того ж держава сама в деяких випадках змушена обмежувати особисту свободу громадян, що негативно позначається на їх безпеці. Зазначені обставини змушують вести пошук ефективних способів боротьби з небезпекою, які держава має постійно удосконалювати.

Метою статті є характеристика сутності особистої безпеки, визначення обставин, що їй загрожують, та пошук можливостей їх усунення політико-правовими засобами.

Огляд літератури

До окремих аспектів проблеми особистої безпеки вже звертались сучасні вчені. Так, проблему безпеки життєдіяльності людини розглянули у своїй монографії українські дослідники В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін. [3]. Різні методологічні підходи до дослідження основних аспектів національної безпеки було викладено колективом авторів у монографії за загальною редакцією О.П. Дзьобаня [4]. Особливості публічного управління та його вплив на безпеку особистості, суспільства і держави в системі національної безпеки досліджено в монографії, що підготували А.М. Михненко, Н.М. Грущинська, Ю.В. Нестеряк та ін. [5]. Досвід різних країн у протидії та мінімізації загроз політичної корупції, що складає неабияку загрозу безпеці людини і громадянина, розглянуто в монографії І.О. Кресіної та І.В. Кушнарьова [6]. Сучасні загрози безпеці людини та їх індикатори аналізували В.В. Олійник та О.П. Дяченко [7]. Комплексний аналіз теоретико-правових основ реалізації міжнародних

стандартів забезпечення прав людини у сфері національної безпеки проведено Д.А. Чижовим [8].

Вищеназвані дослідники виклали своє баченні сутності національної та особистої безпеки, визначили деякі загрози національній безпеці, їх зв'язок з правами людини та її безпекою. Однак названі вчені не зосереджували увагу на політико-правових гарантіях особистої безпеки та можливостях її забезпечення у сучасному світі, коли з'являються нові, небачені раніше загрози. Дослідження ряду аспектів цієї глобальної проблеми є завданням автора.

Методи

Основою методології даної статті є діалектичний підхід, за допомогою якого досліджено різні аспекти особистої безпеки, розуміння прав людини, їх тлумачення в контексті всебічних зв'язків із іншими соціальними, у тому числі правовими явищами. Завдяки діалектичному підходу пояснюються причини процесів, що призводять до загроз безпеці, визначено наслідки цих загроз для людини, суспільства і держави. Звернення до феноменологічного підходу дало можливість висвітлити теоретико-правові засади особистої безпеки. Використано метод формально-логічний, завдяки якому виявлено логічні протиріччя у структурі певних суджень, що дозволило уникнути помилок у процесі наукового дослідження. Системний метод дав можливість врахувати всю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які впливають на формування загроз та сприйняття їх людиною. Нарешті, структурно-функціональний метод сприяв виявленню складових феномену безпеки, його функцій і завдань.

Результати та обговорення

Особисту безпеку зазвичай розглядають як законодавчо закріплене та гарантоване державою соціальне благо, що дозволяє людині безпечно здійснювати свої права та свободи. Тобто ця правова категорія являє собою складне системне утворення, що охоплює правове забезпечення, захищеність і реалізацію усієї сукупності прав і свобод людини і громадянина.

Особиста безпека передбачає відсутність будь-яких загроз для людини, використання громадянами всіх, передбачених конституцією, громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав, верховенство закону, юридичну рівність та справедливість.

Перш за все правом має охоронятись життя та здоров'я людини, що є не лише біологічною основою її існування, а й соціальною цінністю. Наявність цих благ є необхідною передумовою повноцінного існування в суспільстві.

Будучи позбавленою фізичної свободи, людина, залежно від того, в яких формах це позбавлення застосовується, може швидко втратити здоров'я та й саме життя. Вся діяльність держави, у тому числі її правоохоронних органів, має бути звернена насамперед до людини, її інтересів, прав та свобод. Адже особиста безпека залежить не тільки від волевиявлення самої людини, а й від ефективності законодавчої, виконавчої та судової влади в державі, від створення таких умов, за яких людина зможе найбільш повно реалізовувати свої права та свободи, мати потенціал подальшого розвитку своїх здібностей у суспільстві та бути захищеною при реалізації своїх прав, свобод та законних інтересів. Відповідно ст. 3 Конституції України передбачає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [9]. При цьому однією із функцій держави традиційно є співробітництво з іншими державами для забезпечення безпеки громадян. З появою нових загроз і викликів доводиться шукати нові підходи до їх вирішення [10].

У сучасному світі людина перебуває у фокусі практично всіх небезпек, оскільки від будь-яких деструктивних соціально-політичних, екологічних, етнічних і технічних подій страждає не лише суспільство, а й кожна людина. У безпеці має бути й сама держава. Держава ж може бути в безпеці тільки за дотримання наступних умов: її територія не перебуває під загрозою; громадяни відчувають себе в безпеці незалежно від того, в якому районі вони живуть, їх існування і розвиток гарантовано, а їх права і свободи захищені; влада є суверенною та існує відповідно до конституції [11]. Нездатність влади забезпечити особисту безпеку кожному громадянину (у результаті війни, бунту, злочинності тощо) призводить до зниження рівня легітимності влади.

Однією з умов особистої безпеки є безпека світової спільноти загалом. Проблема безпеки світової спільноти включає питання збереження та підтримки миру, міжнародної політики недопущення ескалації конфліктів та розгортання локальних воєн, скорочення зброї масового знищення та звичайних озброєнь, заборони на певні види озброєнь та повної ліквідації їх запасів тощо.

Можливості досягнення особистої безпеки істотно залежать від безпеки усього суспільства. У суспільстві реалізується спільна життєдіяльність людей, об'єднаних спільними цінностями, інтересами та цілями. Однак така єдність є можливою лише тоді, коли політична влада в особі держави створює для цього необхідні умови, що дають можливість громадянам задовольняти свої законні інтереси, брати активну участь у політичному житті та вільно реалізувати свій творчий потенціал.

На можливості досягнення особистої безпеки впливає рівень розвитку правової системи, економіки, політики, ідеології. Вирішальна роль при цьому відводиться політико-правовим засобам – політичному режиму, розвинутому законодавству, дієвому механізму правореалізації, високому рівню правової свідомості. Сама лише наявність правових норм, що закріплюють права громадян на життя, здоров'я, свободу, аж ніяк не означає, що кожному громадянину автоматично гарантується особиста безпека. Такі норми є необхідною, але недостатньою умовою для реальної безпеки особистості в практиці суспільних відносин. Основним юридичним засобом забезпечення особистої безпеки є правозастосування, що здійснюється органами або посадовими особами на стадії порушення особистої безпеки з метою її захисту та відновлення. Суб'єктом правозастосування є наділений відповідною компетенцією активний учасник правозастосовних відносин, якому належить головна роль у розвитку і просуванні цих відносин у напрямі вирішення конкретних життєвих ситуацій за допомогою актів застосування права. Здійснення багатьох, встановлених Конституцією України та законами України, прав і свобод може бути досягнуто лише внаслідок правозастосування. Це стосується усіх тих випадків, коли для здійснення того чи іншого права громадянин повинен буде вступити у правові відносини з державним органом, посадовою особою чи організацією, які компетентні задовольнити його конкретні претензії на користування певними соціальними благами та його вимоги щодо особистої безпеки.

На жаль, нині стан справ із забезпеченням особистої безпеки в Україні залишає бажати кращого. Економічна ситуація, соціальні протиріччя, що загострюються, злочинність, а особливо російсько-українська війна є неабиякою загрозою особистій безпеці.

З точки зору економічної ситуації найбільшу загрозу особистій безпеці складає корупція. В юридичній науці зазвичай розглядають феномен корупції як суспільно-небезпечну протиправну поведінку, що характеризується підкупом-продажністю посадових осіб при корисливому використанні ними своїх службових повноважень. Тобто це різновид правопорушення, злочин чиновників проти держави. У сучасному світі корупція є глобальною проблемою, яка тягне за собою бідність, жадібність, безробіття, слабкі владні інститути та відсутність правозастосування, при цьому вона існує в кожній країні на різних рівнях, незважаючи на зусилля національних та міжнародних контролюючих органів щодо її подолання [12].

Найбільш поширеним проявом корупції є хабарництво. Хабарництво – це неправомірне одержання службовою особою, а також давання їй грошей, послуг чи інших цінностей за виконання роботи, яку ця особа і так мала б

зробити, або за здійснення своїх функцій певним чином, або у якості спонукання до протизаконних дій. Хабар може бути активним і пасивним. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою в Україні є кримінальним правопорушенням [13, с. 35]. Відповідальність за це передбачена ст. 368 Кримінального кодексу України [14].

У 2022 році 64,2 % населення України вважало корупцію дуже серйозною проблемою. Утім, на фоні широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України, яку вважає дуже серйозною проблемою понад 90 % населення, майже усі інші проблеми дещо втратили актуальність [15, с. 24].

Істотною проблемою є й тіньова економіка, яка загрожує економічній безпеці України, а значить і особистій безпеці кожної людини [16]. Тіньова економіка – це доходи корумпованих чиновників, продажних суддів, торговців наркотиками, сутенерів тощо. Ще рік тому Президент України В. Зеленський заявив, що у зв'язку з постійною військовою загрозою зі сторони Росії в українській економіці не може бути «тіньового» компонента. Під час війни держава має особливо протидіяти ухилянню від сплати податків та спекуляції. Перші дії для мінімізації «тіні» – це демонополізація та дерегуляція (тобто спрощення регуляторних процедур). За словами аналітика О. Куца, «є така закономірність: чим більший рівень довіри до інституцій і чим менший регуляторний тиск, тим нижча частка тіньової економіки» [17].

Особистій безпеці загрожує й торгівля людьми. Щороку сотні тисяч людей у світі, особливо жінок і дітей, стають жертвами торгівлі людьми як у власних країнах, так і за кордоном, і це число невпинно зростає. Вторгнення Росії в Україну призвело до найбільш масштабного потоку біженців у Європі з часів Другої світової війни. Представники Організації Об'єднаних Націй (ООН) та Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) 30 березня 2023 року виступили зі спільною заявою, в якій закликали зміцнити заходи щодо запобігання торгівлі людьми та випадкам сексуальної експлуатації – особливо жінок і дітей – у контексті російсько-української війни. Заява оприлюднена на полях Конференції з питань боротьби з торгівлею людьми, що була організована Радою Європейського Союзу. Автори документа закликали розробити та впровадити надійні механізми, які дозволять захистити мільйони українських біженців, особливо жінок та дітей, від торговців людьми, сексуального насильства та експлуатації [18].

Як відомо, держава мусить гарантувати захист особистої безпеки. Нерідко під гарантіями розуміють механізм охорони та захисту прав особистості. Однак це різнопланові явища. Механізм охорони та захисту прав особи є більш широким поняттям, ніж гарантії. Гарантії – це засоби,

а охорона та захист – діяльність компетентних державних органів та громадських організацій з використанням зазначених засобів. По суті гарантіями є система умов, які забезпечують задоволення інтересів людини, у тому числі й її безпеку.

Значна роль у забезпеченні безпеки людини належить кримінально-правовому регулюванню, реалізації охоронної функції кримінального права. Організація кримінально-правової охорони захищеності людини від злочинних посягань являє собою лише частину багатопланової проблеми забезпечення безпеки особи. Трагічні події останнього часу, зокрема російсько-українська війна, тероризм, зростання показників злочинності, корупція, а також сумніви щодо здатності працівників правоохоронних органів забезпечити безпеку громадян викликають необхідність вирішення таких проблем, як співвідношення конституційних прав на свободу (з одного боку) і гарантій безпеки та ефективності засобів забезпечення безпеки, що нині застосовуються (з іншого боку). Адже заради безпеки людини її свобода може бути обмежена [19].

Виходячи із реалій сьогодення, нині чинне кримінальне законодавство потребує реформування. Гуманним і справедливим у сфері кримінально-правових відносин зараз є не одностороннє послаблення особам, які вчинили злочин, завдали шкоди і страждань людям, а дотримання прав і законних інтересів постраждалих осіб. Виправданими були б більш тяжкі покарання за тяжкі та особливо тяжкі злочини, наприклад за терористичний акт. Нині світ стикається з такими викликами, як недовіра до правових норм, криза національної ідентичності, фінансова нестабільність, безробіття та відсутність функціональної безпеки. Ці проблеми перетворюють суспільства на сприятливе середовище для глобального тероризму. Останній же являє собою соціальну проблему, яка поширюється в соціальній структурі суспільства, впливає на безпеку людини в медичних, соціальних, політичних, продовольчих, економічних і екологічних вимірах. Це загроза, яка руйнує все як на особистому, так і на політичному фронтах [20].

Діяльність щодо забезпечення безпеки особистості передбачає врахування психологічної складової її реагування на вплив небезпечного навколишнього середовища. Психологічну безпеку особистості можна розглядати як стан захищеності її психіки від дії різноманітних інформаційних факторів, що перешкоджають або ускладнюють формування та функціонування адекватної орієнтовної основи соціальної поведінки людини, а також адекватної системи її суб'єктивних відносин з навколишнім світом та собою. Психологічна безпека спрямована на збереження психічного здоров'я, а значить і безпеки загалом.

Істотну загрозу безпеці людини складає несправедливість. Обурення несправедливістю може спонукати людей на активні дії щодо відновлення справедливості всіма доступними способами. Враховуючи динамізм справедливості, а також її відносний характер, необхідно чітко усвідомлювати, що справедливість містить елементи несправедливості, частка яких залежить від рівня розвитку суспільства (правових, моральних, економічних, політичних та інших відносин). Якщо існує критерій визначення об'єктивної основи справедливого, то ним може бути лише сама людина, її законні інтереси, права і свободи, зокрема право на безпечне існування. Відповідно справедливість права полягає у його відповідності головним напрямом соціального прогресу, у забезпеченні поступального руху суспільних відносин шляхом закріплення прав та обов'язків їх учасників, пропорційних досягнутому ними рівню.

Висновки

Суспільство загалом може безконфліктно існувати лише в тому випадку, якщо воно забезпечує безпеку своїх членів, створює для цього спеціальні механізми, використовує певні ресурси. Особиста безпека забезпечується багатьма нормами різних галузей права. Забезпечення особистої безпеки є необхідною передумовою реалізації всіх інших суб'єктивних прав громадян. Більшість суб'єктивних обов'язків також можна виконати також лише за умов особистої безпеки.

Особисту безпеку людини та громадянина можна розглядати як особливий вид безпеки особистості, що передбачає комплекс закріплених в основному законі та інших законодавчих актах суб'єктивних прав на життя, фізичну свободу та недоторканність, честь та гідність, що забезпечуються діяльністю держави від протиправних посягань з боку будь-кого.

Обов'язок гарантувати державний захист особистої безпеки покладається у першу чергу на державу, яка мусить створювати систему захисту прав і свобод, до якої було б включено парламентські та президентські структури, судові та адміністративні органи, а також встановлювати чіткі юридичні процедури такого захисту.

Особиста безпека зміцнюється і забезпечується багатьма нормами різних галузей права, проте особливе місце у правовому регулюванні займають норми конституційного, кримінального та адміністративного права.

Специфіка юридичних гарантій особистої безпеки полягає в тому, що захищаючи особисту безпеку законослухняних громадян часто доводиться обмежувати не лише права і свободи правопорушників у ході примусового впливу на останніх, а й права та свободи самих законослухняних громадян. Процедура та межі цього примусового впливу мають бути чітко визначені у законодавстві.

Список літератури

1. Халілов Р. Увага, міни! Як війна перетворила Україну на велике мінне поле, і що з цим робити. 21 березня 2023 р. URL.: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/03/21/7394308/>
2. Меморандум «Про наслідки війни в Україні у сфері захисту прав людини». URL.: <https://rm.coe.int/-/1680a7390c>
3. Безпека людини у сучасних умовах: Монографія / В. В. Березуцький, Н. Л. Березуцька, А. О. Богодист та ін.; За заг. ред. проф. В.В. Березуцького. Харків: ФОН Мезіна В.В., 2018. 208 с. URL.: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/cc19977a-5060-4d49-907b-52e1bb71add7/content>
4. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків: Право, 2021. 776 с.
5. Публічне управління та національна безпека: монографія / А. М. Михненко, Н. М. Грущинська, Ю. В. Нестеряк, Я. Ф. Жовнірчик, І. І. Дейнега, В.П. Приходько, М. Л. Ніжніков, Е. М. Макаренко, О. В. Поліщук, І. В. Чібісова; за ред. д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненка і д-ра екон. наук, доц. Н.М. Грущинської. Київ: НАУ, 2019. 340 с.
6. Кресіна І.О., Кушнар'ов І.В. Політична корупція: глобальні виклики і Україна. Київ: Норма права, 2022. 296 с. URL.: http://idpnan.org.ua/files/2022/kresina-i.o._kushnarov-i.v.-politichna-koruptsiya_globalni-vikliki-i-ukrayina.monografiya.pdf
7. Олійник В.В., Дяченко О.П. Сучасні загрози безпеці людини та їх ідентифікатори в публічному управлінні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 3. С. 47–51. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.3.47
8. Чижов Д.А. Міжнародні стандарти забезпечення прав людини у сфері національної безпеки. Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голова ред. ради), Л.І. Кормич (голов. ред.), І.М. Милосердна (виконавч. ред.), Т.М. Краснопольська (виконавч. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 69. С. 124-131. DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1312>
9. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Tymoshenko V.I., Maksymov S.I., Makarenko L.O., Kravchenko O.S., Kravchenko S.S. Threats to human rights in a globalized world. Amazonia Investiga. 2021. Vol. 10(39). P. 9–15. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.39.03.1>
11. Gierszewski J. The Image of People and Property Security Personnel as Perceived by the Residents of Słupsk city. Security Dimensions. 2018. Vol. 28. P. 35-50. doi: 10.5604/01.3001.0013.1613
12. Bahoo S. Corruption in banks: A bibliometric review and agenda. Finance Research Letters. 2020. Vol. 35. 101499. doi.org/10.1016/j.frl.2020.101499
13. Tymoshenko V., Bondar S., Ivanchuk N. Corruption as a threat to human rights and freedoms. Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs. 2022. Vol. 27(4), P. 31–39. doi: 10.56215/0122274.31
14. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
15. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ, 2023. 168 с. URL.: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/1f23b766-e031-4c3f-81a4-0167b4f93116.pdf>
16. Момот Т.В., Ващенко О.М., Тесленко Р.Ю. Тіньова економіка як загроза економічній безпеці України. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 169–176. URL.: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/27.pdf
17. Мичковская Н. Теневая экономика: абсолютное зло или спасение во время войны. URL.: <https://kr.ua/economics/a651161-tenevaja-ekonomika-absolutnoe-zlo-ili-spasenie-vo-vremja-vojni>
18. ОБСЕ и ООН – о торговле людьми и сексуальном насилии в контексте вторжения РФ в Украину. URL.: <https://news.un.org/ru/story/2023/03/1439402>
19. Warning Terrorist Threat Spreading to Increasing Number of Countries, Security Council Presidential Statement Stresses Need for Comprehensive, Consistent Counter-Strategy/ URL.: <https://press.un.org/en/2022/sc15141.doc.htm>
20. Goswami S., Bhatia K. International Terrorism: THE CONCEPTUAL DIMENSIONS. World Affairs: The Journal of International Issue. 2020. Vol. 24(3). P. 110–129. <https://www.jstor.org/stable/48590646>